

7. Романов, А.Н. Маркетинг: учебник [Текст] / А.Н. Романов, Ю.Ю. Корлюгов, С.А. Красильников. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1996. – 560 с.
8. Савельєва, В.С. Управління діловою кар'єрою: навч. посібник [Текст] / В.С. Савельєва, О.Л. Єськов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 176 с.
9. Том Купе. Оцінюючи Україну: Місце серед 40 найкращих країн за Індексом глобальної конкурентоспроможності [Текст] / Том Купе, Юлія Махоніна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/2016/02/16/evaluating-ukraine-top-40-of-the-global-competitiveness-index-ua/>.
10. Фонд «Ефективне управління» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.feg.org.ua>.
11. Чайка, Г.Л. Організація праці менеджера: навч. посібник [Текст] / Г.Л. Чайка, О.Г. Шепелюк. – К.: Знання, 2007. – 420 с.

References

1. Armstrong H. Marketynh (Marketing). Moscow, Publishing House “Williams”, 2001, 608 p.
2. Hrifin R., Yatsura V. Osnovy menedzhmentu (Fundamentals of management). Lviv, BuK, 2001, 624 p.
3. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy (State Statistics Committee of Ukraine), retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Indeks spryynyattya koruptsi (Corruption Perceptions Index), retrieved from: <http://ti-ukraine.org>.
5. Petrunya Yu.Ye. Marketynh (Marketing). Kyiv, Znannya, 2007, 325 p.
6. Rohatyns'kyu R.M., Harmatiy N.M. Matematychni metody rynkovoyi ekonomiky dlya spetsialistiv-kibernetikyiv (Mathematical methods for market economy cybernetics specialists). Ternopil, Publishing House Aston, 2015, 206 p.
7. Romanov A.N., Korlyuhov Yu.Yu., Krasyl'nykov S.A. Marketynh (Marketing). Moscow, Banks and exchanges, Unity, 1996, 560 p.
8. Savel'yeva V.S., Yes'kov O.L. Upravlinnya dilovoyu kar'yeroyu (Business management careers). Kyiv, Center of educational literature, 2007, 176 p.
9. Tom Kupe, Yuliya Makhonina. Otsinyuyuchy Ukrainu: Mistse sered 40 Naykrashchykh Krayin za Indeksom Hlobal'noyi Konkurentospromozhnosti (Assessing Ukraine, among the 40 best countries for Global Competitiveness Index), retrieved from: <http://voxukraine.org/2016/02/16/evaluating-ukraine-top-40-of-the-global-competitiveness-index-ua/>.
10. Fond “Efektyvne upravlinnya” (Foundation “Effective Management”), retrieved from: <http://www.feg.org.ua>.
11. Chayka H.L., Shepelyuk O.H. Orhanizatsiya pratsi menedzhera (The organization works manager). Kyiv, Znannya, 2007, 420 p.

Отримано 28.02.2017

УДК: 339.9

Галина ОСТРОВСЬКА

**Тернопільський національний економічний університет,
Тернопіль, Україна**

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Економіка товарів і ринків віддала першість економіці, заснованій на знаннях і міграції знань.

Л. Едвінссон

Резюме. Досліджено парадигму економіки, заснованої на знаннях, та фактори її впливу на розвиток національних економік в умовах трансформації глобального конкурентного середовища. Узагальнено та систематизовано методологічні підходи до економіки, заснованої на знаннях, як фактора глобалізації. Виокремлено низку закономірностей, властивих вказаному типу економіки, з виявленням їх переваг і недоліків. Окреслено загальносвітові прогресивні тенденції, зокрема глобальний характер

функціонування економічних систем та посилення їх соціальної спрямованості. Наголошено на ключовій ролі інтелектуального капіталу, який за певних інституціональних умов перетворюється на найважливіший фактор розвитку економічної системи. Доведено, що успішний перехід до економіки, заснованої на знаннях, передбачає створення певних умов через довготермінові інвестиції в науку, розвиток інноваційних систем, постійну модернізацію інформаційної інфраструктури та створення сприятливого середовища для ринкових інновацій.

Ключові слова: економіка, заснована на знаннях; інтелектуалізація економіки; валоризація знань; креативні індустрії; софтизація; когнітивність; хайтеграція; інформаційність; деіндустріалізація (сервізація); надутилітарність.

Halyna OSTROVSKA

Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine

THE INTELLECTUAL FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Summary. *Philosophy of the market economy of developed countries' vital functions at present based on a new paradigm of social and economic development – knowledge-based economy – is investigated. It's confirmed, that the current model of economic and social development in the future increasingly will be based on the latest knowledge and information, which can largely replace traditional types of material, labor and financial resources involved into business activity. A theoretical generalization of approaches to the economy, based on knowledge, concerning the definition of the key factors and parameters of modern economies is conducted. The complex analysis of the essential characteristics and social transformations, as well as the causes and factors that affect the formation of knowledge-based economy is carried out. The peculiarities of economy based on knowledge formation were illustrated, and a number of regularities inherent in the given type of economy are singled out. Progressive global trends, including the functioning of global economies and strengthening their social orientation are outlined. It is substantiated the view, that a man and his development - intellectual, cultural, labor, spiritual, moral and social should be the main social goal. It's proved that the human role in the economic system requires consideration not only as the leading element of the production process and management, but also as a powerful and promising resource with a great potential and capacity for self-development. It is outlined the conditions for Ukraine's transition to an economy based on knowledge, which is now focused on promoting the reform of the economy.*

Key words: *knowledge-based economy; intellectualization of the economy; valorization of knowledge; creative industries; softization; cognitivity; hitegration; informationity; deindustrialization (servitization), over-utility.*

Постановка проблеми. В останнє десятиліття ХХ-го ст. відбулася зміна парадигми суспільного розвитку, за якої фактор людського прогресу перетворився в умову, мету і рушійну силу розвитку. Набирає сили розуміння того факту, що сучасна економіка, заснована на знаннях, це не продовження тенденції світового розвитку, а принципово нове явище, що призводить до кардинальної зміни корінних основ економіки і суспільства загалом, становлення нової парадигми суспільно-економічного розвитку і потребує нової парадигми наукового пізнання. Інакше кажучи, це інший світ, інший суспільний устрій, нова система відносин, інша свідомість, інші принципи взаємодії, інші часові орієнтири, пов'язані з динамізмом життєвого простору [1]. Тому одним із напрямів розвитку концепції економіки, заснованої на знаннях, що дає змогу запобігти гострому конфлікту постіндустріалізму і «знанневої» економіки, повинна стати така модель економіки, яка заснована на принципово нових підходах, новому мисленні, сприйнятті, на новій філософії.

Останніми роками в світовій і вітчизняній літературі спостерігається своєрідний сплеск таких досліджень. Він пов'язаний із тим, що становлення економіки, заснованої на знаннях, має серйозні наслідки для подальшого національного розвитку й благополуччя країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку й ефективності економіки, заснованої на знаннях, в умовах глобальної трансформації відображені у працях видатних зарубіжних науковців таких, як Д. Белл, З. Бжезинський, Ф. Бродель, М. Вебер, Дж. Голдсміт, П. Друкер, Л. Едвінсон, Ю. Караяніс, М. Кастельс, Дж. Кейнс, Д. Кемпбел, К. Клок, Ф. Махлуп, Р. Салмон, А. Сміт, Е. Тоффлер, Порат, Е. Тоффлер, Й. Шумпетер та ін. Процеси конфігурації світової економічної системи, заснованої на знаннях, стали підвалиною досліджень плеяди вітчизняних науковців: В. Александров, Ю. Бажал, В. Вернацький, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Колот, К. Матусевич, С. Мочерний, С. Ревуцький, Л. Федулова, А. Чухно та ін. Тим не менше, попри значну кількість публікацій та їхню наукову цінність проблема є важливою й актуальною як з наукової, так і практичної точок зору.

Метою статті є обґрунтування теоретичного базису формування економіки, заснованої на знаннях, як вирішального фактора прогресу в умовах глобалізації, на основі світових науково-технологічних досягнень для ефективної імплементації в стратегії національного економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Всебічний аналіз та осмислення глобальних соціально-економічних процесів 1990-х років призвели до формування концепції економіки, заснованої на знаннях («knowledge-based economy»), як теорії розбудови інтегральної національної системи економічного розвитку, спрямованої на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності країни у динамічному світі, де знання є рушійною силою глобалізації, продуктивності й створення матеріальних цінностей.

Разом з цим відбувається генерація сучасних методологічних підходів, що формують живу тканину нової термінології, ядром якої є концепція економіки, заснованої на знаннях. Без цього наука не тільки не зможе користуватися нетрадиційними когнітивними методами – вчені не зрозуміють один одного, але й не зуміє далі реалізувати свій безмежний потенціал. З позицій системного підходу, економіку, засновану на знаннях, необхідно розглядати за такими основними підходами:

1. Економіка, заснована на знаннях, як новий тип соціально-економічного розвитку, в якому знання є головним фактором, а виробництво знань – джерелом зростання. Цей підхід був запропонований і популяризований П. Друкером і підтримується низкою зарубіжних та українських вчених. Через розширення доступу до інформації та розвиток інформаційних технологій формується нова система виробництва і споживання знань (М. Кастельс, Дж. Стіглер, М. Порат, Т. Стоуен'єр). Через утворення глобальної мережної спільноти відбувається інтелектуалізація світового соціально-економічного розвитку та прискорення обігу знань у світі (Б. Гейтс, Д. Шнайдер, Д. Тапскотт). Для такого підходу характерним є збільшення частки сфери послуг та поступове її домінування у відсотковому відношенні над сферою виробництва (В. Геєць, А. Колот, Л. Федулова, Т. Корнеєва).

2. Економіка, заснована на знаннях, як філософсько-методологічна модель майбутнього суспільства [2]. У рамках цього підходу «знаннева» економіка виступає ідеально недосяжним соціально-економічним устроєм суспільства, який найчастіше пропагується в доповідях комісії ООН та світових політичних діячів.

3. Економіка, заснована на знаннях, як економіка інновацій, у якій знання дають змогу генерувати неперервний потік нововведень, що відповідають потребам і найчастіше формують ці потреби (Й. Шумпетер, Ф. Хайек, Ю. Караяніс, Д. Кембел). Засновниками цього підходу вважаються Й. Шумпетер та Ф. Хайек, які ще на початку ХХ ст. концентрували увагу на ролі нововведень у подальшому розвитку світового господарства [3]. У цьому контексті зазначимо, що Й. Шумпетер першим в економічній літературі розмежував терміни «нововведення» та «інновації».

Таким чином, у зазначених підходах виявляється загальна сутність тенденції інтелектуальної «дифузії» в сучасному соціумі – тенденції його економічної інтелектуалізації.

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо розуміти економіку, засновану на знаннях, як новий тип економіки, основними факторами розвитку якої є знання, інтелект, нематеріальні артефакти, зосереджені в людському капіталі, й інформаційне середовище, в якому цей капітал застосовується за допомогою технологічних, управлінських і космополітичних компетенцій.

Узагальнений аналіз сучасних методологічних підходів дає змогу виокремити низку закономірностей розвитку економіки, заснованої на знаннях.

Валоризація знань (фр. valorisation) являє собою процеси формування та генерування вартості й корисності інтелектуальних ресурсів у результаті сукупності цілеспрямованих дій і заходів. Разом з цим зарубіжні економісти розглядають валоризацію як переведення знань і результатів НДДКР у комерційно життєздатні товари або послуги [4, с. 23]. Високий рівень знань, необхідних для провідних галузей промисловості, як справедливо зазначає Н. Бек, є найважливішою економічною характеристикою сучасного суспільства. Отож у сировинній економіці (1880 – 1918 рр.) індекс знань (The Knowledge Index) становив 14,7%, в індустріальній (1918 – 1981 рр.) – 18,0%, у технологічній (1981 – 2035 рр.) – 48,9% [5, с. 40].

Когнітивність. Економіка, заснована на знаннях, є когнітивною за своїм змістом: пізнавальний потенціал суспільства, здатність його суб'єктів генерувати, накопичувати, раціонально застосовувати, оновлювати когнітивні знання, вміння працювати з неявними знаннями. Застосування когнітивних моделей стають вирішальними факторами економіки та збільшення людського капіталу. На даний час частка когнітивного капіталу в людському капіталі кожної країни в новій економіці постійно зростає. На думку Е. Бекмана, технологічний прорив багатьох провідних держав світу пов'язаний з когнітивними технологіями, які втілюють ідеї, способи і засоби створення «корисних умінь», сукупність знань щодо промислового виробництва корисного продукту [6, с. 14].

Наукоємність. Практика підтверджує, що провідні європейські країни протягом свого зростання стабільно збільшують показник доданої вартості – у пріоритетних наукоємних галузях – у середньому на 3%, проти 2,2% у традиційних галузях. До прикладу, частка сукупної доданої вартості в інноваційних галузях зросла з 51% до 60% у Німеччині, з 45% до 51% у Великій Британії та з 34% до 42% – у Фінляндії. Разом з цим, 85% інвестують в науку країни – члени ОЕСР. 11% – Індія, Китай, Бразилія та сучасні, технологічно розвинені країни Східної Азії, і лише 4% – інші, до яких нині належить Україна [7]. Таким чином, у світі кількість науково-технічних працівників у кінці ХХ ст. склала в середньому приблизно 23,5 тис. на 1 млн. населення, у США вказаний показник перевищував 126 тис. США. Водночас визнаймо, що, країни ОЕСР контролюють 87% від загального числа зареєстрованих патентів у світі [8]. Ці показники, на нашу думку, свідчать про абсолютне домінування економіки, заснованої на знаннях, як джерела інновацій.

Значущість та пріоритетність освіти. У новій економіці знання стали орієнтуватися на економічний результат, а освіта – на вимоги ринку праці. Взаємодія освіти й науки сприятиме використанню знань щодо створення нових ідей, продуктів і технологій, формуванню кадрового потенціалу для інноваційної економіки (передусім інвестиції у формування знань, що безперечно пов'язано з рівнем освіти) [9, с. 327]. Обсяг сумарних інвестицій у вказану сферу формується як витрати на НДДКР, вищу освіту і програмне забезпечення. Вказані складові, на нашу думку, стануть фундаментом розвитку економіки, заснованої на знаннях. У підсумковому звіті американської

Національної аналітичної ради (National Intelligence Council) «Всесвітні тенденції у 2025 р. – Світ, що змінився» (Global Trends 2025 – a Transformed World) було виокремлено основні тенденції розвитку сучасного світу. Провідні експерти концентрують увагу на питаннях освіти, зауважуючи при цьому, що «...із зростанням транскордонної природи сучасного бізнесу та ринку праці освіта стала «провідною детермінантою» економічного потенціалу світової спільноти» [10]. При розробленні пріоритетних напрямів удосконалення якості освіти необхідно враховувати, що, по-перше, її характер і цілі детерміновані потребами компаній у високоосвічених та креативних фахівцях; по-друге, якість освіти визначається її відповідністю потребам індивідів, суспільства та економіки [11, с. 138]. Щодо позиції України в міжнародних рейтингах, то вони невисокі, хоча «острівки» якісної освіти тут присутні. Як реакція на ці негаразди, на даний час в Міністерство освіти і науки України ініціює проект розвитку української школи під назвою «Нова школа». Їй має на меті докорінно перебудувати весь навчальний процес та змінити ставлення української спільноти до середньої школи [12].

Інтелектуалізація економіки як фактора, що регулює виробничі й соціальні відносини в суспільстві, пов'язана з розвитком інститутів, які забезпечують сфери виробництва знань (наука), відтворення знань (освіта), збереження знань (культура) і розповсюдження знань (інформація). Інтелектуалізація передбачає, що головним елементом є продукт розумової діяльності, інтелектуальний ресурс – наукове знання. За оцінками західних економістів, кожна одиниця раціонального інтелекту (IQ) додає 6% до середньоособового ВВП і 0,1% – до його середньорічного приросту. Справедлива і «зворотна» залежність: вкладання грошових коштів в науку зростаючої економіки призводить до зростання інтелекту нації [13]. У цьому контексті зазначимо, що на основі останніх досліджень (Т. Базан, Д. Зохар і Я. Мітчел) виявлено, що необхідним фундаментом для раціонального та емоційного інтелектів є духовна свідомість, або SQ (synapse quotient – коефіцієнт духовних синапсів). Це вищий прояв людського інтелекту [14, с. 146], бо тільки людина володіє вказаним трансформаційним інтелектом – здатністю створювати нові категорії, змінювати правила, проявляти креативність.

На даний час інтелектуалоемність є значною якісною ознакою виробництва й економіки загалом. За оцінками експертів Світового банку, людський капітал в сучасній економіці формує 64% загального обсягу багатства кожної країни (відповідно фізичний – 20% та природний – 4 – 10%). У передових країнах з економікою, заснованою на знаннях, таких як Японія і Німеччина, частка людського капіталу в національному багатстві становить до 80% [15], тоді як в Україні підвищення і підтримка на високому рівні цього показника є перепорою для входження нашої держави до складу розвинених країн.

Інновативність. Згідно з теорією інноваційної системи розвиток інновацій та технологій є результатом комплексних взаємозв'язків між суб'єктами системи, що охоплює підприємства, університети й дослідницькі інститути [16]. Таким чином, інновативність ґрунтується на потребі й здатності інтелектуальних підприємців продукувати, використовувати та поширювати новачі в економіці й інших сферах життєдіяльності, а знання лише тоді має значення в економічному сенсі, коли воно реалізується у формі інновацій. За експертними оцінками, витрати на найперспективніші інновації в Японії складають – 95%, в США – 62% [17, с. 57]. В умовах інтернаціоналізації інновацій стає очевидним, що ланцюг цінності (ланцюг нарощування вартості) розділено: дослідження, інновації, виробництво та створення вартості більше не зосереджуються в одній і тій же географічній локації. У цьому контексті зазначимо, що Україна, маючи значний інноваційний потенціал, наукові школи, які в багатьох напрямках фундаментальної наукової діяльності є визнаними у світі, на ринках інноваційної продукції представлена дуже вузько і фактично втрачає позиції, які колись

займала. У рейтингу країн світу за Індексом інновацій 2015 (The Global Innovation Index) Україна посідає 64 позицію серед 141 країни [18].

Хайтекграція. Високі технології (англ. *high technology, high-tech, HT-технології*) – найновіші та прогресивні технології сучасності, що дають ефект у різних галузях їх застосування. У США протягом двох останніх десятиліть частка приросту ВВП за рахунок «прогресу знань», інновацій та нових технологій наближається до 90%. Навіть у період кризи 2008 – 2010 рр. десятки мільярдів доларів були вкладені в розвиток медицини, біотехнологій, альтернативної енергетики, інформаційних технологій [6, с. 14]. На думку сучасних аналітиків та провідних експертів, настільки потужні фінансові вливання можуть на 3 – 5 років наблизити зміну технологічного укладу. Безперечним є факт, що минуле століття називали століттям *high-tech* – високих технологій (у промисловості, сільському господарстві тощо), то очевидно XXI ст. буде століттям *high-hume* – високих гуманітарних технологій, спрямованих на розвиток і ефективне використання можливостей людського капіталу [19].

Інформаційність. Дослідники сучасного етапу розвитку (Б. Барбер, К. Кояма, У. Мартін, Р. Пасс, П. Страсман, А. Турен) розглядають дану закономірність з позиції впливу інформаційних технологій на розвиток людини, зміну її життєдіяльності, умов праці та побуту. Розкриваючи інфраструктурний стратегічний характер проблематики, американський дослідник П. Страсман констатує, що трансформація інформаційної роботи розглядається як подія, яку можна буде повною мірою усвідомити лише з історичної точки зору. За оцінками дослідника, на інформаційну роботу у вартісному вираженні в США припадає понад 2/3 усіх трудових витрат; близько 70% трудових витрат припадає на інтелектуальну роботу [20]. В умовах глобалізації саме інформаційні технології є інструментом підвищення ефективності взаємодії між економічними суб'єктами та подолання гетерогенності середовища господарювання для сучасних компаній. З огляду на це США спрямовують в ІТ-технології 6,6% свого ВВП, Японія – 5%, Корея – 4%, ЄС – 3,8% [21]. Безперечним є факт, що широкомасштабне впровадження сучасних ІКТ, глобальне збільшення обсягів виробництва й передавання інформації призвели до так званого «інформаційного вибуху». У світі за останні 30 років вироблено більше інформації, ніж за 5000 років [22, с. 19] Слід погодитися з тим, що перспективи розвитку економіки, заснованої на знаннях, будуть залежати від темпів розроблення нововведень і швидкості дифузії нових технологій. Однак ці перспективи набудуть позитивного характеру лише в разі скорочення інноваційного розриву в глобальному масштабі.

Деіндустріалізація (сервізація). На етапі технологічної еволюції в економіках багатьох ринково розвинених країн спостерігається процес сервізації (деіндустріалізації), що характеризується випереджаючим розвитком сфери послуг, віддзеркалює зменшення кількості економічно активного населення у виробничій сфері внаслідок зростання продуктивності праці й переведення у невиробничу сферу тих працівників, які звільняються. Економіка, заснована на знаннях, надає спектр різноманітних послуг, що перетворює її в сервісну, або у «фабрику послуг». Зазначимо, що в США на сферу послуг припадає близько 80% робочих місць, зайнято понад 85% усіх кадрів вищої кваліфікації таких галузей, як охорона здоров'я, телекомунікації, освіта, наука, комп'ютерні, інжинірингові послуги, послуги в галузі паблік рілейшнз [23]. Зростання й ускладнення потреб викликали появу нових видів послуг і виникнення кастомізації, що означає особливий, індивідуалізований підхід до задоволення потреб окремого клієнта, тенденцію до все більшого і всебічного втілення в продукті вимог конкретного споживача на ту суму вигод і позитивних ефектів, які отримує користувач [24, с. 61].

Софтизацію можна сформулювати як дематеріалізацію, віртуалізацію багатьох сфер виробництва й життєдіяльності, що відтворює випереджувальний розвиток живого знання в порівнянні з уречевленим. Софтизація є процесом прискореного розвитку нематеріальних факторів виробництва за всіма сферами діяльності, розвиток «м'якої» інфраструктури, що характеризується підвищенням ролі інформатизації (комп'ютерних мереж, засобів телекомунікацій тощо). Припускаємо думки, що софтизація реалізується в невідчутних активах людини й організації: досвіді, професійних знаннях, компетенціях, сукупному інтелекті, кваліфікації та винахідливості співробітників, творчості, інновативності. Світовий досвід і тенденції розвитку фінансового ринку свідчать про те, що вартість нематеріальних активів у загальній вартості бізнесу становить від 40% до 90% [25, с. 26]. У цьому контексті варто відзначити, що вартість вітчизняних компаній складає низький відсоток зазначених активів – за підрахунками спеціалістів – від 2% до 5%, тоді як фахівці зазначають, що ринкова вартість нематеріальних активів на підприємстві, за досконалою оцінкою, може становити від 15% до 20%, що, відповідно, збільшить вартість компанії [26]. Дану ситуацію практики пояснюють тим, що українська економіка все ще перебуває на індустріальному етапі розвитку й у структурі доданої вартості переважають продукти з низьким рівнем переробки (сировина і напівфабрикати). За цих умов в українському бізнес-середовищі відсутнє розуміння того, що ринкова вартість бізнесу багато в чому визначається нематеріальними активами, а саме інтелектуальними й інформаційними ресурсами.

Уніфікація всіх сфер життя. Становлення економіки, заснованої на знаннях, на наш погляд, відбувається в умовах уніфікації всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. Вказані процеси лежать в основі глобалізації сучасної світової економіки, що може бути структурована таким чином: 2 – 3% населення світу живуть у суперцивілізації, яка вже реалізувала економіку, засновану на знаннях; 15% – в постіндустріальному суспільстві з економікою інформаційного типу; 10% – в індустріальних економіках; 70% – в традиційних економіках [27, с. 49]. Разом з цим знання, отримані завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею, стають основною формою багатства в глобальному суспільстві й умовою благополуччя кожної людини і кожної країни.

Креативність. Економіка, заснована на знаннях, ґрунтується на творчих, або креативних, індустріях (creative industries), які формують сектор, що спеціалізується на виробництві й поширенні знань. Креативні галузі економіки дають найвищі показники зростання у світовій економіці (10 – 25%) і вносять максимальний вклад у загальний приріст ВВП розвинених країн. Тому джерелом розвитку економіки знань і прогресу суспільства стає творчість як специфічна діяльність, як спонукальний мотив, який все більшою мірою пов'язаний з внутрішніми потребами особистості, її прагненням до самореалізації, розвитку та примноження знань і можливостей. Американський економіст Р. Флорида пояснює фундаментальні зміни в світі зростанням значущості творчих засад у всіх видах діяльності. Він поділяє людей на тих, хто займається творчою працею (творчих професіоналів), і тих, хто працює за заданими алгоритмами. За підрахунками науковця, понад 38 млн. американців – люди творчих професій [28]. Принагідно зазначимо, що їх частка протягом останніх двадцяти п'яти років у США зросла в понад 1,5 раза (з 18% до більш ніж 30% зайнятих у пріоритетних галузях економіки). Отож, таланту сприяє середовище, яке розвиває інтелект, заохочує відповідальність, підвищує кар'єрний потенціал і дає добру компенсацію – вони розквітають в атмосфері здорового суперництва й постійного вдосконалення.

Надутилітарність. Трансформація ціннісних орієнтирів людини в економіці, заснованій на знаннях, і нова система мотивації отримали назву постматеріалістичної, або постеконімічної (post-economic), що відображає, наскільки сучасна система мотивів

і стимулів відрізняється від тієї, яка ще донедавна здавалася непорушною [29, с. 457]. На наш погляд, нові креативні мотивації слід розглядати як надутилітарні, ненакопичувальні, нематеріальні. Для постматеріалістів мета примноження матеріального багатства не є головною, вони шукають самовираження поза традиційними стереотипами поведінки, висуваючи на перший план розвиток духовних потреб, саморозвиток, творчу діяльність, самодостатність (80% багатих американців самостійно заробили власні статки [30, с. 280]; 50% представників нового домінуючого класу працюють менеджерами і топ-менеджерами великих корпорацій, майже третина – юристами та практикуючими лікарями, а інша частина формується з представників творчих професій) [31, с. 88].

Висновки. На основі теоретичного узагальнення сучасних методологічних підходів до економіки, заснованої на знаннях, та аналізу закономірностей розвитку, властивих вказаному типу економіки, ми дійшли таких висновків: якщо ядром нової економіки є людина, знання і власне пізнавальний процес, а економіка дематеріалізується і віртуалізується, то в цьому контексті стає зрозумілим, що сучасна господарська система не підкоряється повною мірою людській логіці, не керується виключно на основі раціональних методів і до її дослідження також не можна підходити, ґрунтуючись лише на традиційних наукових методах пізнання. Продовження досліджень з розглянутого питання доцільно спрямувати на вироблення конкретних рекомендацій щодо інтенсифікації переходу вітчизняної економіки до моделі розвитку, заснованої на знаннях.

Conclusions. Based on theoretical generalization of modern methodological approaches to the knowledge-based economy and development patterns analysis inherent in the given economy type, we have made the following conclusions: if the core of the new economy is a man, a knowledge and properly cognitive process, and economy gets dematerialized and virtualized, it is clear in this context, that the current economic system does not comply with full human logic, not guided solely by rational methods and its research also cannot be carried out, based only on traditional methods of scientific knowledge. It's advisable to continue the research of the given issue with making specific recommendations to intensify the transition to the national knowledge-based economy development model.

Використана література

1. Барышева, А.В. Экономика знаний: новая парадигма научного познания [Электронный ресурс] / А.В. Барышева. – Режим доступа: <http://spkurdyumov.narod.ru/>.
2. Амидон, Д. Глобальный импульс стратегии знаний [Электронный ресурс] / Д. Амидон // I3 UPDATE Special Edition, 1999, February. – Режим доступа: http://www.iteam.ru/publications/human/section_55/article_3527/.
3. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle, translated from the German by Redvers Opie, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.), J.A. Schumpeter. Transaction Publishers, 2008.
4. De Jonge B. Valorizing science: whose values? B. De Jonge, N. Louwaars. Science & Society Series on Convergence Research, 2009. May, pp. 23 – 67.
5. Варганова, Е.Л. Медиаэкономика в информационном обществе [Текст] / Е.Л. Варганова. – М.: Информационное общество. – 2005. – № 1. – С. 40 – 44.
6. Иноземцев, В.Л. К социодинамике хозяйственных систем. Эскиз экономической истории XX века [Текст] / В.Л. Иноземцев, Е.С. Кузнецова // Свободная мысль-XXI. – 2001. – № 1. – С. 14 – 36.
7. Чухно, А.А. Інституціонально-інформаційна економіка: підруч. [Текст] / А.А. Чухно, П.М. Леоненко, П.І. Юхименко; за ред. акад. НАН України А.А. Чухна. – К.: Знання, 2010. – 687 с.
8. Шинковский, Ю.А. Глобальные проблемы современности [Электронный ресурс] / Ю.А. Шинковский. – Режим доступа: <http://abc.vvsu.ru/Books/>.
9. Carayannis E. Open Innovation Diplomacy and a 21st Century Fractal Research, Education and Innovation (FREIE) Ecosystem: Building on the Quadruple and Quintuple Helix Innovation Concepts and the “Mode 3” Knowledge Production System, E. Carayannis, D. Campbell. Journal of the Knowledge Economy, 2011, vol. 2, issue 3, pp. 327 – 372.

10. Global Trends 2025 – a Transformed World. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.neweconomyindex.org>.
11. Комарова, О.А. Пріоритетні напрямки розвитку випереджаючої освіти в Україні [Текст] / О.А. Комарова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2015. – Вип. 27. – С. 138 – 148.
12. Ніколаєнко, С. В світі йде битва за таланти [Електронний ресурс] / С. Ніколаєнко // Газета Верховної Ради «Голос України» № 242 від 20.12.2016 р. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/28001>.
13. Попов, М. Доверчивый ум экономики знаний [Електронний ресурс] / М. Попов // SmartMoney. 2007. – Режим доступу: <http://www.kapital-rus.ru/>.
14. Эдвинссон, Л. Корпоративная долгота. Навигация в экономике, основанной на знаниях [Текст] / Л. Эдвинссон. – М.: ИНФРА. – 2005. – 248 с.
15. Корчагин, Ю.А. Человеческий капитал и инновационная экономика России: моногр. [Текст] / Ю.А. Корчагин. – Воронеж: ЦИРЭ. – 2012. – 244 с.
16. Schwaag Serger S. Internationalization of Research and Innovation – new policy developments, Sylvia Schwaag Serger, Emily Wise. Contributed paper for the 2nd Conference on corporate R&D (CONCORD-2010) “Corporate R&D: An Engine for Growth, a Challenge for European Policy. Globalising Economies & Internationalization of Corporate R&D”. 2010, 45 p.
17. Финансирование исследований и разработок в России: состояние, проблемы, перспективы; [Текст] / под ред. Л.Э. Миндели и др. – М.: Ин-т проблем развития науки РАН. – 2014. – 57 с.
18. The Global Innovation Index 2015 [Electronic resource]. Effective Innovation Policies for Development. Mode of access: www.globalinnovationindex.org.
19. Хайт, М. High-tech малые и средние предприятия: проблемы решения на опыте Европы [Електронний ресурс] / М. Хайт. – Режим доступу: www.finance-dns.com/ai234.html.
20. Strassmann P.A. Value of computers? Information and knowledge [Електронний ресурс] / P.A. Strassmann. – Режим доступу: www.strassman.com/pubs/cik/cik-value.shtml.
21. Barber B. Pangloss, Pandora or Jefferson? Three scenarios for the future of technology and strong democracy, B. Barber. The New Media Theory Reader, Maidenhead, England: Open University Press. 2006, 388 p.
22. Рахматулин, Р. Индивидуализация личности в условиях информатизации общества: социально-педагогические аспекты проблемы [Текст] / Р. Рахматулин // Информационные ресурсы России. – 2010. – № 4. – С. 24 – 28.
23. Хайкин, М.М. Управление сферой услуг в развитии человеческого капитала [Текст] / М.М. Хайкин. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 159 с.
24. Chase R.V. The Service Factory, R.V. Chase, D.A. Garvin. Harvard Business Review. 1999, no. 4, pp. 61 – 69.
25. Бриль, І.В. Формування та використання нематеріальних активів підприємств для підвищення їх капіталізації : наукова доповідь [Текст] / І.В. Бриль // Національна академія наук України. Інститут економіки промисловості. – К., 2015. – 71 с.
26. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2014 рік: Аналітична довідка [Текст] / Український інститут науково-технічної і економічної інформації. – К., 2015. – 208 с.
27. Михайлов, А.М. Влияние на процессы глобализации трансформации взаимодействия факторов производства в постиндустриальном обществе [Текст] / А.М. Михайлов // Экономические науки. – 2012. – № 6. – С. 49 – 54.
28. Флорида, Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее [Текст] / Р. Флорида. – М.: Классика-XXI, 2007. – 421 с.
29. Toffler A. The third wave, Alvin Toffler. N.Y.: Bantam Books, 1989, 537 p.
30. Dent H. The Roaring 2000, H. Dent. N.Y., 1998, 280 p.
31. Frank R.H. The Winner-Take-All Society. Why the Few at the Top Get So Much More Than the Rest of Us, R.H. Frank, P.J. Cook. L., 1996, 88 p.

References

1. Barysheva A.V. Knowledge Economy: the new paradigm of scientific knowledge. Avatable at: <http://spkurdyumov.narod.ru/>. [In Russian].
2. Amidon D. Global Impuls of Knowledge Strategy. I3 UPDATE Special Edition, February 1999. Avatable at: http://www.iteam.ru/publications/human/section_55/article_3527/.
3. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle, translated from the German by Redvers Opie, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.). Transaction Publishers, 2008.

4. De Jonge, B., Louwaars N. Valorizing science: whose values? Science & Society Series on Convergence Research, 2009, pp. 23 – 67.
5. Vartanova E.L. Media Economy in the Information Society. Moskow: Information Society, 2005, no. 1, pp. 40 – 44. [In Russian].
6. Inozemtsev V.L., Kuznetsov E.S. To Socio-dynamics Economic Systems. Sketch of the Economic History of the XX century. Free Thought-XXI, 2001, no. 1, pp. 14 – 36. [In Russian].
7. Chukhno A.A., Leonenko P.M., Yukhimenko P.I. Institutional Informational Economy: textbook. Ed. Acad. NAS of Ukraine. Kyiv: Knowledge, 2010. [In Ukrainian].
8. Shinkovsky Y.A. Global Problems of Modernity. Avatable at: <http://abc.vvsu.ru/Books/>. [In Russian].
9. Carayannis E., Campbell D. Open Innovation Diplomacy and a 21st Century Fractal Research, Education and Innovation (FREIE) Ecosystem: Building on the Quadruple and Quintuple Helix Innovation Concepts and the “Mode 3” Knowledge Production System. Journal of the Knowledge Economy, 2011, vol. 2(3), pp. 327 – 372.
10. Global Trends 2025 – a Transformed World. Avatable at: <http://www.neweconomyindex.org>.
11. Komarova O.A. Of Anticipating Priorities of Education in Ukraine. Proceedings of Kirovograd National Technical University. Economic science, 2015, pp. 138 – 148. [In Ukrainian].
12. Nikolaenko S. The World is a Battle for Talent. Verkhovna Rada newspaper “Voice of Ukraine” (2016, December, 20). Avatable at: <https://nubip.edu.ua/node/28001/>. [In Ukrainian].
13. Popov M. The Gullible Mind the Knowledge Economy. Smart Money, 2007. Avatable at: <http://www.kapital-rus.ru/>.
14. Edvinsson L. Corporate Longitude. Navigation in an Economics Based on Knowledge. Moskow: INFRA, 2005.
15. Korchagin Y.A. Human Capital and Innovative Economy of Russia: monograph. Voronezh: TSIRE, 2012. [In Russian].
16. Schwaag Serger S. Wise E. Internationalization of Research and Innovation – new policy developments. Contributed paper for the 2nd Conference on corporate R&D (CONCORD–2010) “Corporate R&D: An Engine for Growth, a Challenge for European Policy. Globalising Economies & Internationalization of Corporate R&D”, 2010, 45 p.
17. Funding for Research and Development in Russia: state, problems and perspectives. Ed. L.E. Mindeli etc. Moskow: Institute of the Study of Science of RAS, 2014, 57 p. [In Russian].
18. The Global Innovation Index 2015. Effective Innovation Policies for Development. Avatable at: www.globalinnovationindex.org.
19. Hite M. High-tech SMEs: to Solve the Problem at the European Experience. Avatable at: www.finance-dns.com/ai234.html.
20. Strassmann P.A. Value of computers? Information and knowledge. Avatable at: www.strassman.com/pubs/cik/cik-value.shtml.
21. Barber B. Pangloss, Pandora or Jefferson? Three scenarios for the future of technology and strong democracy. The New Media Theory Reader, Maidenhead, England: Open University Press, 2006, 388 p.
22. Rakhmatulin R. The person Personalisation in the Conditions of Informatization of Society: Social and Pedagogical Aspects of the Problem. Information Resources of Russia, 2010, no. 4, pp. 24 – 28. [In Russian].
23. Haykin M.M. Services management area in the development of human capital. SPb.: Publishing house SPSUEF, 2010, 159 p. [In Russian].
24. Chase R.B., Garvin D.A. The Service Factory. Harvard Business Review, 1999, no. 4, pp. 61 – 69.
25. Bril I.V. Formation of Intangible Assets and Businesses to Increase their Capitalization: scientific report. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of Industrial Economics. Kyiv, 2015, 71 p. [In Ukrainian].
26. The State of Science and Technology, the Results of Scientific, Technical, Innovation, Technology Transfer 2014: Analytical Reference. Ukrainian Institute of Scientific, Technical and Economic Information. Kyiv, 2015. [In Ukrainian].
27. Mikhailov A.M. Effect on Transformation processes of Globalization Interaction of Factors of production in Society Postindustrialnom. Economic science, 2012, no. 6, pp. 49 – 54.
28. Florida R. Creative Class: people who change the future. Moskow: Classic-XXI, 2007, 421 p. [In Russian].
29. Toffler A. The third wave. New York: Bantam Books, 1989, 537 p.
30. Dent H. The Roaring 2000. New York, 1998, 280 p.
31. Frank R.H., Cook P.J. The Winner-Take-All Society. Why the Few at the Top Get So Much More Than the Rest of Us. L., 1996, 88 p.

Отримано 28.02.2017